

✿ BUDAVÁRI ✿

2021. 03. ✿ II. ÉVF. 2. SZÁM

SÉTÁK

MAGAZIN

MÁRCIUS IDUSÁN

A VÁR HŐSEIRE ÉS CSATÁIRA EMLÉKEZÜNK

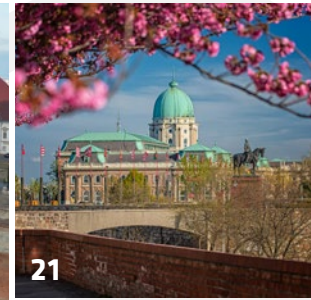
A jelenlét művészete
Beszélgetés Szűcs Nellivel

Megújulnak
a Nyugati kertek

Mesés kárpitok
a Szent István-teremben

NP
NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM

KEDVES OLVASÓ!

TARTALOM

ÚJJÁSZÜLETÉSEK

- 4 Szőlőtőkék, gyümölcsfák, árnyas pihenőhelyek
Megújulnak a Nyugati kertek
- 18 Mesés kárpitok a Szent István-teremben

LÉLEKZET

- 8 Budavár szabadságharca
- 12 A jelenlét művészete
Beszélgetés Szűcs Nelli színművésznővel
- 21 Húsvét a Várban
Közös reménységünk legszebb ünnepe

SÉTÁK

- 11 Nem engedünk a '48-ból!
- 16 Mesél az utca
Egy csipetnyi századelő plakátokon

AKTUÁLIS KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

- 24 Hírek a Budavári Palotanegyedből

BUDAVÁRI FINOMSÁGOK

- 26 Jókai, a forradalmár

KÖZELKÉPEK

- 27 Keresztrejtvény

A járvány miatt, ahogy tavaly, úgy idén sem lesz lehetőségünk a közös szabadtéri ünneplésre. Pedig a budai Vár az 1848–49-es forradalom és szabadságharc során is számos sorsfordító történés helyszíne volt. Táncsics Mihály kiszabadításának története vagy az 1849-es győzedelmes városstrom eseményeinek felelevenítése ma is büszkeséggel tölt el mindannyiunkat. Az együtt töltött ünnep felemelő hangulatát ezúttal legfrissebb márciusi lapszámunkban próbáljuk megidézni és pótolni.

Szerencsések vagyunk, hiszen mi, akik a Várkapitányság kötelékében dolgozunk, más módon is tisztelgetünk a szabadságharcosok emléke előtt. Mégpedig úgy, hogy a Nemzeti Hauszmann Program keretében újjávarázsoljuk azokat a helyeket és épített emlékeket is, amelyek szorosán kötődnek a forradalmi eseményekhez.

Dolgozunk az eredetileg laktanyaként, majd börtönként funkcionáló Táncsics utca 9. alatti épület teljes felújításán. A forradalmi tömeg innen szabadította ki Táncsics Mihályt, de raboskodott itt Kossuth Lajos és Batthyány Lajos is.

Hamarosan indul a Nyugati kertek felújítása, és ezzel párhuzamosan a Fehérvári rondella rekonstrukciója. A bástya teljes újjáépítésén túl természetesen nem feledkezünk meg Görgei Artúr bronz lovas szobrának restaurálásáról sem.

A szabadságharc eseményeihez kapcsolódik egyik legnagyobb fejlesztésünk, az 1850 és 1854 között épült Citadella rekonstrukciója is. A régészeti feltárások után az erődöt teljesen újjáépítjük: 2022-re felújítjuk a Citadella falait és a

belső udvart, ahol egy szerethető közparkot alakítunk ki. 2023-ra pedig egy hiánypótló, a magyarság szabadságküzdelmére – köztük az 1848–49-es eseményekre is – emlékező kiállítást hozunk létre az ágyútoronyban, a Szabadság Bástyája címmel.

Mi így tisztelgünk a szabadság hősei előtt.

*Fodor Gergely
kormánybiztos,
a Várkapitányság vezetője*

BUDAVÁRI SÉTÁK, II. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Kiadja: Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt. 1013 Budapest, Ybl Miklós tér 6., 1519 Budapest, Pf. 365
ISSN 2732-0855

Főszerkesztő: Kőrösi Gábor

Vezető szerkesztő: Németh Mónika Főmunkatárs: Csúri Bence

A szerkesztőség munkatársai: Borbényi Györgyi, Gyarmati Krisztina, Igazság Arnold, Komáromi Lili, Kúti Klaudia, Leitner Karina, Nagy Nándor, Sándor Zsolt, Serfőző Melinda Fotók: Eöri Szabó Zsolt, Gyarmati Lili, Kárász Karolina, Püspöki Apor, Alamy, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény, Magyar Művészeti Akadémia/Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ Fotótár, MTI, Munkácsy Mihály Múzeum, Nemzeti Színház archívum, Országos Széchényi Könyvtár Térkép-, Plakát- és Kisnyomtatványtár, Shutterstock, Várkapitányság archívum, Wikimedia Commons

Fejlesztéseinket és programjainkat bárhol és bármikor figyelemmel kísérheti. Kövesse közösségi oldalainkat, tekintse meg *Budavári Történetek* című **online magazinműsorunkat** YouTube-csatornánkon, és **iratkozzon fel hírlevelünkre!**

hirlevel.nemzetihauszmannprogram.hu

SZŐLŐTŐKÉK, GYÜMÖLCSFÁK, ÁRNYAS PIHENŐHELYEK MEGÚJULNAK A NYUGATI KERTEK

A budai Vár nagy múltú, csodálatos épületeinek újjászületésével együtt a Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően a Budavári Palotanegyed történelmi kertjei, parkjai és sétányai is lépésről lépésre megújulnak. Sok évtizednyi elhanyagoltság után megindult és jó ütemben halad például a világörökség egyik legszebb sétaútvonala, az Ellyps sétány renovációja. A következő évek jelentős fejlesztéseinek köszönhetően pedig újjászületik a Fehérvári rondella alatti, a Karakas pasa tornyáig húzódó, hosszú ideje méltatlan állapotban lévő történelmi terület is. A történelmi kutatások eredményeire támaszkodva, számos szakértő bevonásával készülnek a tájépítészeti tervek a Pagony Táj- és Kertépítész Irodában.

📍 A Nyugati kertek a 19. és 20. század fordulóján. A kiszínezett képen a Lovarda utcába felvezető út bástya alatti szakasza látható, 1894 környékén

FSZEK Budapest Gyűjtemény

A Nyugati kertek nagy történelmi múltra tekintenek vissza, a várlejtő nyugati oldalán terültek el a középkor óta a királyi mulatókertek és gyümölcsösök, valamint a budai polgárság szőlős- és gyümölcsöskertjei. Noha a 20. század elején még az ország egyik legszebb, leggazdagabban kialakított kertegyüttesét találhattuk a budai Várban, a második világháború és az azt követő évtizedek jelentős károkat okoztak. A Fehérvári rondellára látogatókat napjainkban is zömében invazív gyomfákkal benőtt, lepusztult terület látványa fogadja.

Az évtizedek óta elhanyagolt helyszínen a Nemzeti Hauszmann Program keretein belül a közeljövőben olyan zöld felület születik, amely valóban méltó a budai Vár jelentőségéhez. A történelmi szőlős- és gyümölcsöskertek megidézésével attraktívan kialakított, mindenki számára látogatható tematikus zöld felületek alakulnak ki akadálymentes sétautakkal, árnyas pihenőhelyekkel, egy világvárosi kert bensőséges, családi hangulatával. Az újjászülető Nyugati kertekbe pedig nemcsak a rondella irányából vezetnek majd megújult

és biztonságos sétautak, hanem a várfal tetejéről is le lehet sétálni az újjáépülő Ybl-lépcsőn.

GAZDAGABB NÖVÉNYZET

A Nyugati kertek állapota jelenleg meglehetősen leromlott. A megújítás fő célja, hogy minél többféle, egymás mellett jól fejlődő növény kerüljön erre a valaha szebb napokat látott területre, amelyek pozitívan befolyásolják a környék biodiverzitását.

A rekonstrukció fő motívumai között találjuk az egyik leghíresebb és legnagyobb, mára azonban eltűnt borvidékünk, a Budai borvidék megidézését. A szőlős, valamint a mellette található, budai gyümölcsösök han-

gulatát visszahozó, Kárpát-medencei almafajtákat bemutató kert nagyban meghatározza a növényültetési koncepció irányelveit.

A Budai-hegységben és az egykori szőlőben megtalálható növények is megjelennek majd a Nyugati kertekben. A dísnövények mellett a hazai és a környéken jellemző természetes növénytakasok fajaival is találkozhatunk, amelyek még tovább erősítik majd a természetközelség érzését.

TÖBB ZÖLD FELÜLET, TISZTÁBB LEVEGŐ

A megújuló kertek nem csupán sétára, kikapcsolódásra biztosítanak remek lehetőséget, de várhatóan nagyban befolyásolják a környék levegőjének minőségét is. A tervezőiroda szakemberei úgy számolnak, hogy a kertek megújítása, az új növények telepítése után egészségesebb lesz a levegő. Erre garancia az ide telepítendő 70 gyümölcsfa és a jelentős mennyiségű, mintegy 3400 tőke szőlő.

„A szőlő különösen pozitívan befolyásolja majd a levegőminőséget, hiszen levélfelületi indexe igen magas: egy négyzetméternyi szőlő akár

A megújuló területen akár 6,5 méteres is lehet a föld feltöltése, amely a jelenlegi és a történelmi lejtéviszonyokhoz alkalmazkodik. A vastagabb feltöltéssel rendelkező részekben szőlő és gyümölcsfák, a vékonyabb talajon inkább lágyszárú növények nőhetnek majd.

👉 **A sok évtizednyi elhanyagoltság következtében a Nyugati kertek napjainkban még igen lehangoló látványt nyújtanak, ám a Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően a közeljövőben visszanyerik méltó állapotukat**

négy négyzetméternyi levélzettel is rendelkezhet, mindez pedig a Nyugati kertek esetében 13 600 négyzetméternyi plusz levélfelületet jelent” – mondta el lapunknak Herczeg Ágnes okleveles táj- és kertépítész, a Pagony vezető tervezője.

NAGYVÁROSI SZŐLŐS- KERTEK: PÁRIZS, PRÁGA, BRESCIA

A szőlőskert nem csupán a levegő minőségét befolyásolja majd kedvezően, de egy régre nyúló hagyományt is felelevenít. A szőlőkkel kapcsolatos hagyományörző mozgalom egész Európában jelen van napjainkban, több középkori örökséggel rendelkező nagyvárosban is folyik a meglévő szőlős- és gyümölcsöskertek megőrzése, védelme és a korábbi szőlősök, gyümölcsösök visszatelepítése, tényleges történeti hagyományokra támaszkodva. A legjelentősebb példák között ott találjuk a prágai vár szőlőskertjét, a Szent Vencel szőlőjét, az Észak-Olaszországban található Brescia szőlőskertjét, a Vigneto Pusterlát, valamint a párizsi Montmartre városrész kedvelt közösségi szőlősét is.

2010-ben történtek már ugyan kísérletek szőlő telepítésére a Nyugati kertek területén, azonban ez rövid időn belül sajnálatos módon kudarcba fulladt, főként a megfelelő talaj-elő-

A Nyugati kertek bensőséges, családi hangulatú világvárosi kerteként születnek újjá, akadálymentes sétautakkal.

készítés elmaradása, valamint a telepítést követő gondozás és az őrzés hiánya miatt.

A Nyugati kertek újratervezésekor a történelmi hűség érdekében kerttörténész, történész, művelődéstörténész és néprajzos is tagja volt a több mint 20 fős tervezőcsapatnak. Az előkészítés során a megvalósíthatóság és a működőképesség szempontjai különösen nagy hangsúlyt kaptak, a koncepció kialakításában és az azt megelőző

👉 **A tervezett szőlős és gyümölcsös telepítése mellett kiemelt figyelmet kap a meglévő értékes növények, főként az idős fák megőrzése is. A földmunkák miatt kikerülő fákat átültetéssel óvják meg a szakemberek**

vizsgálatokban széles körű szakértői csapat vett részt, köztük szőlész és talajtani szakember is.

„A Budai borvidék megidézése úgy a szőlőskert kialakításában, mint a fajtahasználatban tükröződik: a legjellemzőbb és legjelentősebb történeti fajtákat, két kék (kadarka és csókaszőlő) és két fehér (budai zöld és furmint) borszőlőt találhatunk majd a megújult kertben.

👉 **A Víziváros fölötti szőlőskertek derűs hangulata köszön vissza Joseph és Peter Schaffer Buda és Pest városképe című 1787-es alkotásáról**

VALÓDI KÖZÖSSÉGI HELY

Az ökológiai, fenntarthatósági és kultúrtörténeti szempontok mellett a Nyugati kertek kialakításánál az is fontos volt, hogy új élménytérrel gazdagodjon a Budavári Palota-negyed. A szőlős- és gyümölcsös-kertek rendszeres programokkal várják majd az oda látogatókat, amelyek egyfelől régi hagyományokat idéznek fel, másfelől a fenntartható, ökológikus kertműveléssel kapcsolatban szolgálnak ismeretekkel a növények és a természet kedvelőinek, a kisgyermektől az idősebb korosztályokig. 🌿

👉 **A Nyugati kertek szőlőtökéinek, gyümölcsfáinak és egyéb növényeinek gondozásáért szakképzett kertészcsapat felel majd, amelyet egy, a kertben megjelenő speciális fenntartást igénylő növények szakszerű ápolásáról szóló kézikönyv segít a munkájában**

A szőlőültetvényről a tervek szerint automata öntözőrendszer gondoskodik, de a fenntarthatóság jegyében a területen helyet kap egy csapadékvíz-tározó is, amelybe a József főhercegi palota tetővízei kerülnek, tisztítást követően” – tudtuk meg Vincze Attila vezető tervezőtől.

BUDAVÁR SZABADSÁGHARCA

A múlt több holmi tovatűnt időnél. Történelmünk jelenünket és jellemünket is formálja. Csöndesen és szinte észrevétlenül, mint a Duna lassúdad sodrása, ám ugyanolyan feltartóztathatatlanul. Erről tanúskodik a neves történész, Hermann Róbert írása is, melyben izgalmas részleteket tár fel a budai Vár 1848–49-es történetéből.

Buda 1686. évi visszafoglalását követően évtizedekig tartott, amíg a Vár ismét a Magyar Királyság (egyik) politikai központjává vált. 1766-tól a Várban működött a Magyar Királyi Helytartótanács, a legfontosabb kormányzati szerv; itt volt a Magyar Kamara, a pénzügyek országos központja. Szintén Budán székelte a magyarországi Főhadparancsnokság (Generalkommando), amely a szűkebb értelemben vett (Horvátország, Szlavónia, Szerémség és Temesi Bánság, valamint a hozzájuk tartozó Katonai Határőrvidék nélküli) magyarországi katonaság ügyeit intézte. Miután a mindenkori nádor volt a Helytartótanács elnöke, ő is természetesen a Várban tartotta székhelyét. Szintén a Várban őrizték a Szent Koronát és a koronázási jelvényeket is.

Az 1848. március 15-i események csak a délutáni órákban érintették a Várat és lakóit. Ignaz von Lederer báró, lovassági tábornok, a 79. életévét taposó főhadparancsnok aznap délelőtt már értesült a pesti forradalmi mozgalmakról. Sőt arról is hírt kapott, hogy az egyre növekvő tömeg ki akarja szabadítani a budai József-bástyában őrzött Stancsics Mihály államfogyot, és még a budai katonai fegyvertárat is meg akarja rohanni, hogy e cél elérésére fegyvert szerezzen. Lederer ezért a fegyvertárba és a József-kaszárnyába elegendő számú katonaságot vezényelt, a többi csapatot pedig a laktanyákban vonta össze.

Délután fél 5-kor azt a hírt kapta, hogy Pestről egy hatalmas néptömeg indult a soraiból választott küldöttséggel az élén, hogy Stancsi-

✂ **Táncsics a börtönben: Jakobey Károly 1848 körüli festményének címében már az államférfi magyaritott neve szerepel**

működtek, de a Hadügyminisztériumot a Főhadparancsnokság Sándor-palotai épületében helyezték el.

Batthyány miniszterelnök elérte, hogy Lederer engedélyezze a budai Fegyvertár készleteinek felmérését. Miután azonban Lederer nemigen akart együttműködni a magyar kormánnyal a nemzetőrség felfegyverzésében, s csak nagy nehézségek árán szorgáltatott ki fegyvereket, sőt igyekezett eltitkolni vagy letagadni a készleteket, a közvélemény egyre ingerültebben követte a működését.

Május 10-én az úgynevezett Marcziusi Clubb nevű radikális szervezet „macskazenét” rendezett a Várban Lederer Szent György téri szállása előtt. Lederer azonban katonaságot rendelt ki a mellékutcákba, s amint a tömeg elkezdte a macskazenét, magyar gránátosok és cseh vértések megrohanták a fegyvertelen civileket. Többen megsebesültek, egy orvostanhallgató pedig utóbb bele is halt a sérüléseibe.

A vérengzés következtében olyan felháborodás söpört végig a testvérvárosokon, hogy Lederer jobbnak látta a felelősségre vonás elől Bécsbe menekülni. Miután közben, május 7-én V. Ferdinánd király a magyarországi cs. kir. katonai hatóságokat a magyar

csot kiszabadítsa, s ezzel egy időben írásbeli értesítést kapott a Helytartótanács helyettes elnökétől, Zichy Ferenc gróftól, hogy a Helytartótanács elhatározta Stancsics kezeség melletti szabadon bocsátását. Röviddel ezután, 5 órakor több ezer főnyi néptömeg érkezett a Várba, s az élén haladó küldöttség bevonult az Országházba, ahol a Helytartótanács az ülését tartotta. A testület elfogadta a tömeg követeléseit, majd felkérte Lederert, hogy bocsássa szabadon Stancsicsot, amit az meg is tett. Este fél 8 körül Budán ismét helyreállt a rend, a tömeg visszatért Pestre. A némileg későn ébredő budai városi tanács pedig csak március 16-án nyugtázta az eseményeket.

Április közepén a Batthyány Lajos vezette magyar kormány is megérkezett Pozsonyból, s a szakminisztériumok nagyjából a budai Várban, a Helytartótanács és a Kamara épületeiben, illetve a régi Országházban

**MÁRCIUS 15-ÉN
5 ÓRÁKOR TÖBB EZER FŐS
TÖMEG VONULT A BUDAI
VÁRBA, HOGY STANCSICS
MIHÁLYT KISZABADÍTSA
A BÖRTÖNBŐL.**

Táncsics Mihály kiszabadítása (Munkácsy Mihály Múzeum)

kormány alá rendelte, Batthyányék immáron szabadon rendelkezhettek a Fegyvertár készleteivel.

Szeptemberben, a horvát támadást követően a budai Várat és előterét is elkezdték erősíteni. A pákozdi csata után az aggodalmak némileg csökkentek, de november–decemberben a budai hegyekben sáncolási munkák kezdődtek. Magának a Várnak a védelmére a magyar katonai és politikai vezetők nem gondoltak, hiszen a védművek nem voltak túl jó állapotban, s gyakorlatilag szinte

1849. MÁJUS 4-ÉN A GÖRGEI ARTÚR VEZETTE SEREG OSTROMBA FOGOTT, HOGY VISSZAFOGLALJÁK A BUDAI VÁRAT. MÁJUS 21-ÉN A FEHÉRVÁRI RONDELLÁNÁL LÖTT RÉSEN ÁT INDULT MEG A GYŐZTES ROHAM.

semmilyen nem feleltek meg a 19. századi erődépítéssel követelményeinek.

1849. január 5-én az Alfred zu Windisch-Grätz herceg, tábornagy vezette cs. kir. főszereg elfoglalta Budát és Pestet. A fővezér a budai Várban ütötte fel a főhadiszállását, s a cs. kir. katonai hatóságok, illetve a magyarországi ideiglenes polgári közigazgatás hivatalai is itt működtek. A József-kaszárnyában és a Helytartótanács épületében őrizték a politikai foglyokat, s az előbbiben hajtották végre az első kivégzéseket is a haditörvényszék által halálra ítélt „bűnösökön”.

Windisch-Grätz intézkedett a Vár védelmi karba helyezéséről is. Buda ugyanis egyáltalán nem volt komoly erődítménynek mondható. A környező magaslatokról be lehetett lőni a Várba, a Vár előtt nem voltak előművek, amelyek a várfalak megközelítését és megrohanását megnehezítenék. A Várban nem volt kút, s a várórség vízellátását egy, a Vízivárosban, a Lánchíd budai hídfőjénél lévő szivattyútelep biztosította.

A kinevezett várparancsnok, Heinrich Hentzi von Arthurn vezérőrnagy egyike volt a cs. kir. hadsereg műszakilag legképzettebb tisztjeinek. Hentzi igyekezett eleget tenni feladatának. A bástyákat és falakat kijavíttatta, a vízmű védelmére egy cölöp-vegművet építtetett, melyet összekötött a Lánchíd budai hídfőjével, a falakon és a védművekben 85 (más forrás szerint 92) löveget helyezett el.

1849. május 4–21. között a Görgei Artúr vezérőrnagy vezette honvédsereg ostrommal foglalta vissza a várat. A honvédtüzérség kezdetben kis kaliberű tábori lövegekkel lőtte a védműveket, május 16-tól viszont több, nagy űrméretű ostromágyút is bevetettek.

☞ **Görgei Artúr másfélszeres életnagyságú lovas szobrát (átszínezett képünkön, rajta születési nevével) 1935-ben adták át először a budai Várban, az Anjou bástyán, ifj. Vastagh György alkotása azonban 1945-ben megsemmisült. A mai szobor a Fehérvári kapu fölött Marton László munkája, 1988-ban avatták fel**

☞ **Buda ostrománál megsebesült honvéd Sterio Károly festményén**

Május 16-án egy lövedék meggyújtotta a palota tetőzetét, 17-én a Fegyvertár, az egyik laktanya és a Várszínház fogott tüzet. Május 21-én a Fehérvári rondellánál lőtt résen át indult meg a győztes roham, s a reggeli órákra a Vár a magyar csapatok kezére jutott.

Az ostrom során a Mária Terézia-féle palota és a környező épületek súlyos károkat szenvedtek, a palota tetőzete elhamvadt, másutt beszakadtak a boltozatok vagy tönkrement a berendezés. Az ostromot követően a magyar hadvezetés elrendelte a várfalak lebontását, s ennek következtében május–június folyamán a védművek jelentős részét le is rombolták. Ezzel Buda elveszítette katonai jelentőségét.

Júliusban a magyar kormány ismét elhagyta Pest-Budát. Július 11-én Georg Ramberg cs. kir. altábornagy III. hadtestének Wussin őrnagy vezette előcsapata bevonult Budára, s ezzel a főváros ismét a cs. kir. csapatok kezére került. ☘

NEM ENGEDÜNK A '48-BÓL! TÖRTÉNETEK A SZABADSÁGHARCRA

Kiknek állít emléket a Dísz téri Honvédelemlékmű? Kiről mintázta Mária főhadnagy című operettjének hősnőjét Huszka Jenő és Szilágyi László? Miért a bor, és nem a sör vált a magyarok szimbolikus italává a 19. század második felében? Cikkünkben felelevenítünk néhányat az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményeinek máig ható történetei közül.

GÖRGEY/GÖRGEI

A szabadságharc emblematikus vezére – korának sok más arisztokrata származású hazafijával együtt – a népi forradalom iránti rokonszenv miatt 1848-ban még nevének írszavát is megváltoztatta, és elhagyta a nemesi Görgey alakot. Még négy évvel a halála előtt, 1912-ben írt, Tisza Istvánnak szóló levelét is Görgei Artúrként írta alá.

HONVÉDEK EMLÉKEZETE

1992 óta május 21-ét, a budai Vár 1849-es visszafoglalásának dátumát tartjuk számon a magyar honvédelem napjaként. A Dísz téren található Honvédelemlékművet is a budai hősök emlékére emelték 1893-ban. A mindössze néhány hónap alatt, a semmiből felállított, ütőképes honvédsereg az 1848–49-es forradalom és szabadságharc egyik legnagyobb eredménye volt: 1848 legvégén már 110 ezer fős sereg állt hadrendben a császári csapatok ellen.

MÁRIA HADNAGY

Biztos adatok nincsenek arról, hogy hány nő szolgált katonaként a szabadságharc során, de néhány bátor magyar hölgy nevét szerencsére megőrizte a történelem. Közülük talán a legismertebb Lebstücker Mária. A fiatal lány magát férfinak álcázva állt be a seregbe, harcolt a branyiszközi, a

☞ **A pandémia miatti korlátozások feloldása után újra látogatható majd a Budai Várséták Nem engedünk a '48-ból! elnevezésű sétája, amely az 1848–49-es időszak legfontosabb várbéli eseményeit és helyszíneit mutatja be**

komáromi és a kápolnai csatában is – utóbbiban megsebesült, bátorságáért hadnaggyá léptették elő.

SÖR HELYETT BOR

A legenda úgy tartja, hogy az aradi vértanúk kivégzése után az osztrák tisztok sörrel koccintottak a győzelemre. Bár a történészek szerint mai szemmel az elképzelés erősen vitatható, az 1850-es években a Deák Ferenc nevével fémjelzett passzív ellenállás részeként elterjedt az országban a szokás, mely szerint magyar ember nem koccint sörrel. Vagy ha mégis megesett a dolog, azt mondták mellé, hogy „Vesszen Haynau!”.

CITADELLA A REBELLIS PESTIEKNEK

Noha 1850-ben Ferenc József még azzal a céllal rendelte el a Citadella építését, hogy féken tartsa és megféleltesse a főváros lakosságát, az erődítmény ágyúit évente mindössze egyszer sütötték el, az uralkodó születésnapján. Az 1867-es kiegyezést követően elrettenítő szerepe teljesen megszűnt. Az erőd, amely sokáig az elnyomás jelképe volt, 2023-ban a Szabadság Bástyájaként születik újjá, falai között pedig állandó tárlat emlékeztet majd a magyarság szabadságküzdelmeire. ☘

A JELENLÉT MŰVÉSZETE

Szűcs Nelli Jászai Mari-díjas, érdemes művész, aki Beregszászról egészen a Nemzeti Színházig jutott, miközben eljátszhatta a drámatörténet legfontosabb szerepeit. Azóta sem felejtí gyökereit, régóta szívügyének tekinti például Fedák Sári, a szintén beregszászi születésű primadonna emlékezetének ápolását is. Vele beszélgettünk álmokról, hazáról, a budai Várról, az alkotás örömről, Pista bácsiról és egy fürdődressz kalandos történetéről.

✂ **Egy kárpátaljai kis faluból indult a pályafutása. Mesélne gyermekkori élményeiről?**

Tiszaújlakon éltünk a szüleimmel, akik kétkezi munkával tartották el a családot. Szerény körülmények között nőttünk fel, mégis gazdagok voltunk. Legalábbis mi, gyerekek mindent kiszíneztünk a képzeletünkkel. Anyukámat játszottunk a szomszéd frissen kimeszelt, üresen álló disznóóljában, ami számunkra egy valóságos mesebeli palota volt. Együtt lélegeztünk a környezetünkkel. Megetettük a tyúkokat, megraktuk a kályhát, felástuk az ágyást, kézzel mostunk, keményítettük az ágyneműt. Illata, tapintása, valóságossága volt mindennek. Megvolt az élet természetes rendje, amiben feladata is volt mindenkinek.

✂ **Már gyermekkorában is szeretett szerepelni?**

Nálunk már az óvodában is sokat kellett verseket, dalokat, táncokat előadni, és én imádtam ezt. Az iskolában is sokat és kedvtelve szavaltam. A kamaszkorral azonban dacosan hátat fordítottam a szereplésnek...

✂ **Nem volt nehéz magyarnak lenni az iskolában?**

Egyáltalán nem, sőt. Talán még könnyebb is volt, mint manapság. Az ember szíve összeszorul, ha arra gondol, mi megy most nálunk Kárpátalján... Én a mai napig érzem a vasfüggöny hatását, pedig a házunk alig pár száz méterre volt a magyar határtól.

✂ **Az embert gyakran egy-egy tanár-egyénség indítja újtára. Önnek is volt ilyen személyiség az életében?**

Fotó: Eöri Szabó Zsolt/Nemzeti Színház

✂ **Férjével, Trill Zsolt színművészszel a Nemzeti Színház 2019-ben bemutatott Médeia című előadásában, Médeia és Iaszón szerepeiben**

Zömében ukrán tanáraink voltak. Sokuktól kaptam tudást, tartást, szeretetet, emberséget. Ha viszont valakit, akkor Pista bácsit emelném ki, aki a gyakorlati órákat tartotta. Nálunk 9. osztálytól különböző szakmák közül kellett választani. Lehetett varrni, kertészkedni és autót vezetni tanulni. A fiúk mind a vezetést választották, én meg velük tartottam. Sajnos az állam épp a mi időnkben jött rá arra, hogy így a gyerekek ingyen kapnak jogosítványt, ezért azt mondták, inkább képezzük ki őket autószerelőnek. Mondanom sem kell, míg a lányok bent a melegben varr-

tak, mi kint a hidegben traktort szereltünk. Nos, valójában Pista bácsinak köszönhetem azt is, hogy mi most itt beszélgethetünk.

✂ **Hogyhogy?**

Amikor megjelent a kárpátaljai Igaz Szóban az a felhívás, hogy a kijevei főiskolán magyar színészosztályt indítanak, és ők a négy évből másfél évig Budapesten fognak majd tanulni, ő volt az, aki elsőként szólt nekem. Illedelmesen megköszöntem, de magamban csak legyintettem. Akkoriban nem a pályaválasztás járt az eszemben.

Aztán eljött a ballagás napja. Épp május 25-e volt. Emlékszem, ahogy Pista bácsi ismét félrevon, leültet, mélyen a szemembe néz, és azt mondja: Ide hallgass, na akkor most elmégy felvételizni a színi főiskolára,

mert ha nálam olyan jól tudtál koncertezni a gyakorlati órákon, akkor neked ott a helyed.

✂ **És így is lett...**

Én hiszek abban, hogy a Jóisten alakítja az életedet, és olyan embereket ad melléd, akik terelgetnek. Akkor az angyalok Pista bácsit küldték el értem, és azt mondták, na, segítsd már meg ezt a leányzót, hogy induljon el végre, ne lustálkodjon.

✂ **Minden simán ment?**

Én voltam a legjobban meglepve, hogy végül maximális pontszámmal vettek fel. Ötszázán jelentkeztünk. Beregszászon voltak az előválogatások. Ezeken Vidnyánszky Attila is részt vett, aki akkor már a kijevei főiskola rendező szakos hallgatója volt. Ötvenen mehettünk Kijevbe, tizenhétet vettek fel. Ott ismertem meg a férjemet, Trill Zsoltot is, pedig mint

Fotó: Kallos Bea/MTI

kiderült, alig pár kilométerre laktunk az ő falujától.

✂ **Mi volt a felvételi legemlékezősebb pillanata?**

Jöttek a vizsgák egymás után. Volt tánc- és énekvizsga is. Azt mondták, erre dresszben kell menni. Én viszont csak egyféle dresszt ismertem, a für-

✂ **Ács Eszterrel Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde című színjátékának próbáján a Nemzeti Színházban**

✂ **2015 februárjában mutatta be a Nemzeti Színház az emblemátikus magyar film, a Körhinta színpadi változatát. Képünkön Szűcs Nelli (középen), Szász Júlia és Varga József**

Fotó: Eöri Szabó Zsolt/Nemzeti Színház

dődresszt. A zsűrit igencsak meglepte a látvány, amikor a kétrészes fürdőruhában ott megjelentem. De akkor már nem volt visszaút. Hát én így énekeltem és jártam a csárdást...

✂ **A főiskolai évek után Beregszászra ment. Milyenek voltak az első színházi évek?**

Akkoriban esett szét a Szovjetunió. Nagy volt a nélkülözés, a káosz, szó szerint nem volt semmi az üzletekben. Tömegessé vált a munkanélküliség is. Most siránkozunk a járvány okozta nehézségek miatt... Persze nehéz most is, de mihez képest?

Fiatal színészekként azzal szembesültünk, hogy a megígért beregszászi színházból semmi sem lett. Mint ahogy nem lettek színészlakások és még fizetés sem. Mégis azt mondom, hogy az a nincstelenség aranykor volt, mert nem a nehézségekkel foglalkoztunk, hanem azzal, ami a dolgunk. Az alkotással.

A 90-es évek elejére Vidnyánszky Attila és Balázs József vezetésével így lett saját társulatunk, saját repertoárunk, legendás előadásaink, töb-

Fotó: Eöri Szabó Zsolt/Nemzeti Színház

SZÁMOMRA A SZÍNHÁZ A LÉTEZÉS MŰVÉSZETE. A JELENLÉTÉ. A MOSTÉ. EZÉRT BÁRHOL IS JÁTSZOM, NEKEM AZ MINDIG A VILÁG KÖZEPÉT JELENTI.

✂ **Fedák Sári című előadásában Szűcs Nelli a magyar színháztörténet egyik legnagyobb alakját idézi a színpadra**

✂ **Fedák Sári a huszadik század első felének egyik legnépszerűbb és legsikeresebb színésznője volt, neve fogalommá vált a magyar színháztörténetben**

bek között Boccaccio Dekameronja. Játszottunk Shakespeare-t, Brechtet, Illyést, Csehovot, T. S. Eliotot, Örkényt, Samuel Beckettet.

Csak a munka és „édes egy közönségünk” – ahogy Fedák Sári szerette mondani – érdekelt minket. Sokfelé felléptünk, mentünk, ahová csak hívtak. Városokban és eldugott falvakban egyaránt játszottunk. Gyakran áldatlan körülmények között, de ez mit sem számított. Hiszen ott van a szó, a mozdulat, a tekintet, a helyzet, a közönség. Egy igazi színész ezekből építkezik mindig.

✂ **Mikor járt először Budapesten?**

A 80-as évek elején. Emlékszem, az egész olyan volt, mint egy álom. Édesanyám levelezett egy vasvári hölgygel, akinek meghívására utazhattunk Magyarországra. Nővéremmel és anyukámmal mentünk hozzájuk. Ekkor jártam először Magyarországon. A Keleti pályaudvarra érkeztünk, a vasvári vonat pedig a Déliből indult. Taxival mentünk. Ámult némaságban. Mint amikor olyat látsz, amire tényleg nincs szó. Amikor ráfordultunk a Lánchídra, a Vár is elének tárult. Kislány koromban mesebelinek képzeltem, kis tornyocskákkal a fellegekben. És most ott volt

a maga fenséges valójában. Hatalmas, tekintélyes, ahogy megkoronázza a budai látképet.

A mai napig hatalmába kerít ez az élmény. Gyakorta feljövünk ide sétálni. Örülök a felújításoknak és annak is, hogy a lerombolt épületek is visszaépülnek sorban. Úgy érzem, ez a munka visszaadja a Vár becsületét. Olyan ez, mint az idősek meséi. Azért jó hallgatni őket, mert a történeteik a saját helyünk megtalálásában is segítségünkre vannak.

✂ **Beregszásztól a Nemzeti Színházig ível eddigi pályafutása. Fiatal színésznőként ilyen karrierre vágyott?**

Álmodni sem mertem erről. Nagyon megtisztelő felelősség itt játszani. Ennek ellenére még titokban sem vágytam erre. Számomra a színház a létezés művészete. A jelenlété. A mosté. Ezért bárhol is játszom, nekem az mindig a világ közepét jelenti. Azt a helyet, ahol otthon vagyok, ahol helyt kell állnom, és ahol a legjavát kell nyújtanom abból, amit én egyáltalán adni tudok a közösségnek.

✂ **Beregszászt és Budapestet is ez köti össze?**

Mióta itt élünk, munkába menet mindennap átnézek a pesti oldal-

ról a Várba. Látom a turult, ott fenn, a palota tövében. A mi falunk mellett is áll egy méltóságos turul a Rákóczi-emlékmű tetején, még a történelmi Magyarország idejéből. Ez is a közös gyökerekre emlékeztet engem. Arra, hogy magyarságunk közös lelki otthona. ✂

ÖRÜLÖK A FELÚJÍTÁSOKNAK, VISSZAADJÁK A VÁR BECSÜLETÉT. OLYAN EZ, MINT AZ IDŐSEK MESÉI. AZÉRT JÓ HALLGATNI ÖKET, MERT A TÖRTÉNETEIK A SAJÁT HELYÜNK MEGTALÁLÁSÁBAN IS SEGÍTSÉGÜNKRE VANNAK.

MESÉL AZ UTCA

EGY CSIPETNYI SZÁZADELŐ PLAKÁTOKON

Titokzatos, színes, botrányokkal és pletykákkal fűszerezett éjszakai élet folyt a 20. század első évtizedeiben Budapest belvárosának szórakozóhelyein és magánlakásain. Ennek izgalmas hangulatát, szereplőit, helyszíneit idézik meg az egyik legismertebb hazai plakáttervező, Faragó Géza munkái, amelyeket most egy könnyed tavaszi séta során mi is megismerhetünk a Várkert Bazár Déli panoráma teraszán.

A múlt század elején addig soha nem tapasztalt mértékű változások forgatták fel az emberek életét az új technikai vívmányoktól kezdve a nők jogaiért síkra szálló mozgalmakig, miközben olyan csapásokkal is szembe kellett nézniük, mint az első világháború vagy a spanyolnátha-járvány. Ezt az izgalmas világot élményszerűen idézik meg a korszak jellemző alkotásai, a hirdetőoszlopon megjelenő, művészi igénytelenséggel készült plakátok, amelyek különleges történelemkönyvként nyújtanak betekintést múltunk egyik izgalmas időszakába, ipar-, politika- és kultúrtörténetébe.

A modern plakát megteremtőjének Jules Chéret francia művészt tartják, aki 1896-tól kezdve átütő sikert ért el színes, litografált falragaszaival, amelyek mintául szolgáltak az új műfaj alkotóinak. A litográfia technikai újításának hála könnyen és olcsón lehetett nagy példányszámban előállítani nyomtatásokat, amelyek gyorsan ellepték Párizs utcáit, és meglepően hamar Budapestet is, hiszen elterjedésüket segítette a Monarchia gazdasági és társadalmi fejlődése.

A magyar plakát születését hagyományosan Benczúr Gyulának az 1885-ös Országos Általános Kiállításra invitáló grafikájához kötik. „A nagyvárosi utca rohanó zsvájában némelyik utcásarkon kezdünk beleütközni a

☞ Az 1908-as plakát az egykor a Tőzsdepalotában található Upor nevű zenés kávéház Tingli-tangli című bohózatát hirdeti

☑ Jules Chéret és Henri de Toulouse-Lautrec francia művészek párizsi mulatókat és zenés kávéházakat hirdető alkotásait idézi a Fővárosi Orfeum 1903-ban készült plakátja

művészetbe” – írta a Vasárnapi Újság 1913-ban, jól jellemezve az akkor már igen népszerű műfajt, amely az utca művésze: annak őszinteségével és a művészet igényességével mesélt és mesél azóta is saját korának viszonyairól. Az 1920-as évekre a reklámgrafikának fórumai, iskolái jöttek létre, nagyszabású kiállításokon mutatták be eredményeit. Ezek olykor otthonok falait díszítették, de arra is akadt példa, hogy egy előkelő fővárosi társaság plakátjelmez mulatságot rendezett.

A világvárossá nőtt Budapest ezer és ezer szórakozási lehetőségét

A PLAKÁT AZ UTCA MŰVÉSZETE: ANNAK ŐSZINTESÉGÉVEL ÉS A MŰVÉSZET IGÉNYESSÉGÉVEL MESÉL SAJÁT KORÁNAK VISZONYAIRÓL.

tartogatott, fényes és elegáns üzleteket és színes, mulattató plakátokat, amelyek mindezekről tájékoztatták a járókelőket.

Ezt a világot idézte meg pontosan és látványosan munkáiban Faragó Géza, aki Párizsban a híres plakáttervező és iparművész, Alfons

Mucha osztályában leste el a fogásokat. Miután visszatért Budapestre, 1903-tól sorra jelentek meg színházi és kereskedelmi plakátjai, sajtórajzai és karikatúrái, melyek a Műcsarnok, a Nemzeti Szalon és az Ernst Múzeum kiállításain is szerepeltek. Ő maga a pesti éjszakai és

☞ 1923 körül készült plakát a Dreher és Maul Kakaó és Csokoládégyár számára

☞ A korszerű, mozgólépcsővel rendelkező Corvin Áruház 1926-os nyitását hirdető plakát

kávéházi élet közismert alakja volt, számos anekdota szól a bohém Faragó csínyeiről.

Bár a korszak neves mulatóit, színházait és kávéházait ma már nem járhatjuk végig, a korabeli hangulatból kaphatunk némi ízelítőt, ha egy napfényes tavaszi napon teszünk egy sétát a Várkert Bazár Déli panoráma teraszán. Ott megcsodálhatjuk azokat az izgalmas plakátokat, amelyeket az Országos Széchényi Könyvtár jóvoltából az egyik különgyűjtemény, a Térkép-, Plakát- és Kisnyomtatványtár ritkaságaiból válogattak össze a szervezők. Az egyedülálló képi világgal rendelkező és gyakran különleges humorral fűszerezett alkotások vérpezsdítő történeteket sejtetnek a Bajcsy-Zsilinszky út, a Teréz körút és a Király utca háromszögének éjszakai életéből, amelyben a művész oly sokat volt jelen, és amelyből oly sokszor merített ihletet. ❁

MESÉS KÁRPITOK

A SZENT ISTVÁN-TEREMBEN

Idén augusztus 20-án nyitja meg kapuit a látogatók előtt a Budavári Palota déli összekötő szárnyában az a méretét tekintve ugyan nem kiemelkedő, a magyar iparművészetre gyakorolt hatását nézve mégis nagy jelentőségű terem, amely a saját korában szinte a semmiből emelte Európa élvonalába a magyar iparművészetet. Az ámulatba ejtő művészi fantázia és kézműves igényesség különösképp megmutatkozik a terem textilmunkáiban. Ha manapság a film, a századfordulón ez volt az a terület, amelyben leginkább kiteljesedett a kor legnagyobb hatású filozófiai-esztétikai áramlata, a mindent átható esztétizmus. Egy-egy szép falikárpit leírásának az írók hosszú oldalakat szenteltek a regényekben, komoly képzőművészek és irodalmárok tanultak meg szőni és fonni, az egész világ a textilművészet sztárjait ünnepelte, a kézművesség szenvedélye és tisztelete pedig nagyszerű alkotói mozgalmakat és közösségeket hozott létre.

A Szent István-terem létrehozásának célja Hauszmann Alajos és a király részéről korántsem egy pazar, díszes helyiség megalkotása volt. Sokkal inkább szerettek volna alkalmat teremteni az akkor ébredező magyar iparművészet számára a kibontakozásra. Ehhez komoly inspirációt jelentett a közelgő párizsi világkiállítás is: a terv a kezdetektől az volt, hogy az ide készülő munkákat ott is láthatja majd a nagyközönség.

A KIS DOLGOK IS NAGY DOLGOK

Hauszmann számára különösen kedves és fontos volt ez a hely: a nagyszerű épületek, elbűvölő historikus homlokzatok gigászi feladatai mellett szívesen és sokat időzött a Szent István-terem kárpitmintáinak rajzol-

☑ *A korhű újjászületés egyik legnehezebb feladata a megfelelő szaktudással bíró szakemberek felkutatása volt*

☑ *Hauszmann Alajos a kor legkiválóbb képző- és iparművészeit kérte fel a terem berendezésére*

gatásával, az ide kerülő dísz tárgyak válogatásával, no és persze a munkában részt vevő műhelyek és alkotók felkutatásával. Olyan igényes, különleges, egyedi tárgyakat álmódott ide, amelyek a kor legjobb mestereit is próbára tették. Nem volt egyszerű feladat a megvalósítás, noha akkoriban a szövés, fonás, csipkekészítés, a hímzés és számos más, mára majdnem teljesen elveszett mesterség ismerete a lehető legtermészetesebb hétköznapi gyakorlatnak számított minden háztartásban. A falvakban anyák és lányaik generációkon át szőtték és hímezték a palástokat, ereklyetartókat, amelyeket püspököknek ajándékoztak, de a polgárleányok is maguk készítették a stáfirung nagy részét, sőt egy magára

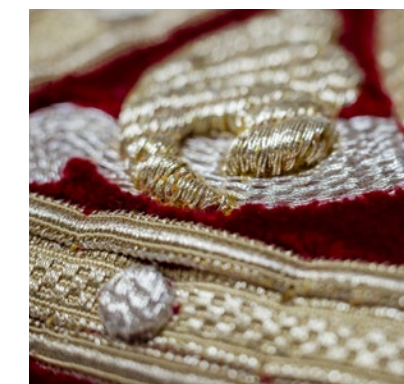

valamit adó arisztokrata hölgy is csipkéin keresztül mutatta meg igényességét, türelmét és jó ízlését.

A rekonstrukció legnagyobb kihívása ma is a megfelelő szaktudással rendelkező közreműködők felkutatása volt. A munka során az is kiderült, hogy nemcsak nálunk, de a világ más részein is az eltűnés veszélye fenyegeti azokat a hagyományos mesterségeket, amelyek az ilyen és ehhez hasonló iparművészeti remekeket létrehozták. Bár a Nemzeti Hauszmann Program a veszélyeztetett szépműves szakmák túléléséhez jelentős hozzájárulást nyújt, ez azonban csak szükséges, de nem elégséges feltétele a mesterségek fennmaradásának. Ez a felismerés arra készítette a program vezetőit, hogy feltérképezzék, milyen intézményszerű megoldások garantálhatnák hosszú távon a nagy múltú hazai szépművészek jövőjét.

RADIKÁLIS ANAKRONIZMUS ÉS ELEGÁNS KORSZERŰSÉG

Az 1902-ben megnyitott terem annak idején a messzi régmúltat idéző román stílusban készült. Ám, ahogyan a legjobb historikus remekben, a részletek tekintetében itt is szabad kezet kaptak az alkotók. Nem kellett szigorúan ragaszkodniuk ehhez a stílár kerethez, Hauszmann arra biztatta őket, engedjenek teret a

☑ *Az egyedi minőségű bársonyfelületet ma már csak nagyon kevés műhelyben képesek reprodukálni*

magyar ornamentikának, ami lenyűgöző historikus-art decós összhatást eredményezett.

A pazar enteriőr nemes faburkolata és a mennyezet közötti falterületeket mélykék arany- és selyembrokát szövet borította, melynek középkori motívumai közé a magyar koronát arannyal szőtték be. Az ablakfüggönyök antik stólákat idéztek bársonyalapon, román stílusú aranyhímzéssel, színes kövekkel és gyöngyökkel. A fali

✓ *Korhű szemlélet jellemzi az egész munkát, ami egyben a legnagyobb kihívást is jelenti, hiszen a Szent István-terem kárpitjaiban nemcsak az anyaghasználat, de a szövet- és fonatstruktúráktól az összes hímzés- és szövéstechnikáig minden az eredeti mintákat követi*

aranybrokát szövetet Haas Fülöp és fiai készítették, a kárpitozást pedig Gelb Móric és fia.

VISSZA A MINŐSÉGHEZ!

A korhű újjászületés középpontjában egy, az igényes textilmunkák terén már negyedszázada bizonyító magyar vállalkozás, a Rovitex Kft. áll. Szakembereik magyar és európai művészettörténészekkel, textiltervezőkkel és restaurátorokkal több mint egy éve működnek együtt annak érdekében, hogy ez az impozáns tér mihamarabb megnyithassa kapuit a nagyközönség előtt.

Ma még javában dolgoznak, feladatuk a Szent István-terem falikárpitjainak leszövése és felhelyezése, a függönyök és a függönyszárak elkészítése, valamint az ülőbútorok, a

☝ *A falikárpit és a hímzésmunka mellett a paszományok elkészítése is komoly feladat. A bojtokhoz és a paszományokhoz ugyanis a maximális hűséget figyelembe véve csak 24 karátos hernyóselyem aranszálak használhatók fel*

karosszékek és a taburetek kárpitozása. A gyártmánytervek az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében megtalálható mintadarabokból, valamint a szintén itt őrzött, fennmaradt textilfüggöny- és a falikárpitrészek felhasználásával készültek. Nagy kihívást jelent a korhű megvalósításban, hogy az ezekhez szükséges különleges gyártási és kézimunka-technológiákat már csak nagyon kevés helyen ismerik Európában, de a szakemberek szerencsére még találtak néhány olyan műhelyt, amely képes volt az eredeti minőséget maximális igényességgel újraalkotni.

Aki szeretné megcsodálni a munka eredményét, feltétlenül látogasson el a nyár végén a budai Várba, addig pedig keresse a Nemzeti Hauszmann Program YouTube-csatornáján *Budavári Történetek* című magazinműsorunkat, amelynek februári adásában megszólalnak az alkotók, és a munkák is megcsodálhatók. ✂

HÚSVÉT A VÁRBAN

KÖZÖS REMÉNYSÉGÜNK LEGSZEBB ÜNNEPE

A budaváriak körében a sok itt található keresztény templomnak is köszönhetően nagy hagyományai vannak a vallásos ünnepeknek. A húsvéthoz, a kereszténység legnagyobb ünnepéhez különösen szép és fontos közösségi, vallási események kötődnek.

Az itt élők évről évre körmenettel is kifejezik összetartozásukat, Krisztus feltámadására emlékezve. A húsvét ezen túl azonban a tavasz ünnepe is. Korábban ilyenkor színes forgatag töltötte meg a tereket, azonban idén ilyen nagyszabású rendezvényekre mindannyiunk egészsége védelmében vélhetően nem kerülhet sor. Az itt élők azonban a maguk módján bizonyosan virágba borítják majd ezt a patinás városrészt: a családok, a művészek, a hívő közösségek és az iskolák is nagyon várják már e jeles ünnep közeledtét és azt, hogy ki-ki a maga módján élettel tölthesse meg e történelmi környezetet, és adjon a többieknek biztatást és reményt.

Fotó: Pluspóki Apor

**A MÁTYÁS-TEPLOM KÓRUSA
A JELES EGYHÁZI ÜNNEPEKRE,
ÍGY HÚSVÉTRA IS ÉVRŐL ÉVRE
FELEDHETETLEN, LITURGIKUS
TEMATIKÁJÚ ELŐADÁSOKKAL
KÉSZÜL.**

Maga a húsvéti ünnepekör valójában februárban, hamvazószerdán veszi kezdetét. Ekkor kezdődik a hagyományos 40 napos nagyböjt húsvétig. Manapság ugyan a legszigorúbb böjt csak hamvazószerdán és nagypénteken kötelező, de egyre többen vállalják ezt a lelki és egészségügyi szempontból is jótékony gyakorlatot.

Hamvazószerdán és a rákövetkező vasárnapon a templomokban a hívek homlokát az előző év virágvasárnapján szentelt barka hamujával hintik meg, ami a maga szimbolikus módján az alázatos életre, az elmúlásra figyelmezteti az embert.

Az ünnepekör következő jelentős pillanata március 25., Gyümölcslőtő Boldogasszony napja, amikor Jézus fogantatását, az Úr megtestesülését ünnepeljük. Ez a jeles nap egyébként az egyik legősibb egyházi ünnep, 692 óta emlékezünk meg az alkalomról, amikor Gábrriel arkangyal Isten üzenetével meglátogatta Szűz Máriát az örömhírrrel. Maga a név pedig régóta arra figyelmezteti a gazdálkodókat, hogy itt az ideje a gyümölcsfák beoltásának, azaz szaporításának.

Három nappal később, március 28-án érkezik el a virágvasárnap, Jézus jeruzsálemi bevonulásának napja,

amely egyúttal a nagyhét nyitánya is. Ekkor a budai Várban élők hagyományosan körmeneten vesznek részt a szentmise előtt. A liturgiában ez a nap a passió napja, mely a Jézus kereszthalálával és feltámadásával záruló szakrális eseménysort idézi fel, amelynek esszenciája a megváltás, az örök élet reménye minden hívő ember számára. A szép hagyományok megélésére már 2020 sem adott alkalmat, e sorok írásakor is kérdés még, hogy a járványhelyzet és a korlátozó intézkedések idén vajon mennyire teszik majd lehetővé ennek a hívek számára oly fontos lelki élménynek a közös átélését.

Egy azonban biztos, a budaváriak, ahogyan tavaly, úgy idén is megtalálják majd a módját e szent időszak méltó megélésének. 2020-ban például néhány fiatal énekes interneten keresztül közvetített egy háztetőről szép passió-előadást a környékbelieknek.

A közös reménység középpontjában sokszor áll néhány vagy éppen egyetlen kiváló, mások számára

példát jelentő ember. Ilyen Vukovich Edit is, aki a Vár lakói számára kedves, régi ismerős.

Több mint 30 éve vezeti a béke apró Tárnok utcai szigetét, az Artikont, ahová nem csupán a turisták látogatnak el nagy örömmel, hogy megcsodálják az üzlet különleges kegytárgyait, de a helyiek is be-betérnek néhány jó szóra, jóleső beszélgetésre, vagy csak azért, hogy megmerítkezzenek kicsit a nyugalomban, amelyet a megszentelt tárgyak árasztanak magukból.

„Az Artikon anyukám, Jakab Ágnes álma volt. 1984-ben nyitotta meg az üzletet a Tárnok utca 4. szám alatt – meséli Edit a kezdetekről. – Mi is ott laktunk akkoriban, a bolt feletti lakásban. Anyukám építésszámológ volt, a helyiséget az épület használaton kívüli lépcsőházából alakította ki, miután az I. kerületi tanácstól nyugdíjba ment. A fő profilt már eleinte is az ikonok jelentették, amit az üzlet neve is jól jelez. Kiegészítésként a várbéli művészek alkotásait is árulta, kerámiákat, festett porcelánokat,

bőrtáskákat, selyemsálakat. Mindenkét jól ismert – hisz olyan volt a Vár akkoriban is, mint egy kis falu a nagyvárosban –, tudta, hogy sokan készítenek szép és egyedi kézműves alkotásokat. Igazi baráti összefogás kerekedett: a művészeknek nem volt akkoriban sok alkalmuk a bemutatkozásra, nem voltak még rendszeresen kézműves vásárok Budapesten. Anyukám boltja pedig egy gyönyörűen berendezett ékszerdobozzá vált, ahol sokféle kincs előfordult.”

Az első ikonokat Edit nagynénje, a Derkovits-ösztöndíjas festőművész, Jakab Eszter készítette a bolt számára, illetve baráti és ismeretségi körből kerültek még hozzájuk egyedi darabok. Májig a kegytárgyak adják a bolt fő különlegességét: az ikonokat vallásos családok készítik, szigorú szabályok szerint másolva az ortodox szenteket. Manapság a boltban már nyugati szentet ábrázoló ikonra is bukkanhatunk, fára festve, eredeti technikával (tojástemperával és arany füstlemezsel) elkészítve. Ebből jól látszik, hogy az ikonok ma már nem csupán az ortodoxok hitéletét gazdagítják, hanem minden olyan hívő számára kapcsolatot jelentenek az égiekkel, akik erre nyitottak, vagyis vallásuk nem tiltja a képi ábrázolást.

„1988-ban vettem át a bolt vezetését, anyukám halála után, és azóta is igyekszem életben tartani az ő egykori álmát. A mai napig őrzök egy kis darab papírt, amire azt írta a kórházban a halála előtti napon, hogy azt szeretné, én folytassam azt, amit ő elkezdett. Nehezebb időszakokban ebből a néhány sorból merítek erőt. A boltban található kegytárgyak is sokat segítenek, fantasztikus dolog, hogy ilyen különleges kisugárzású, megszentelt tárgyak között tölthetem a mindennapjaimat” – mondja Edit, akivel nem csupán az Artikonban találkozhatnak a Várban élők és az oda ellátogatók.

✎ **A hit, a közösség és a hagyomány értékei Vukovich Edit számára a hivatásban és a magánéletben is középpontban állnak**

Tizenöt éve énekel a Mátyás-templom kórusában, öt éve szoprán szólistaként. Hangjára először a Tárnok utcai általános iskola énektanára, Benkő Márta figyelt fel. Noha gyerekként több énekversenyt is megnyert, az élete felnőttként fonódott csak össze az énekléssel. „Mély hitre nevelt az anyukám. A munkahelye miatt elképzelhetetlen volt, hogy felvállaltan templomba járjunk, de komoly szerepet töltött be a vallás az életünkben. 23 éves voltam, amikor elkezdtem rendszeresen misékre járni. Gyakran betértem Regőczy atyához a Kútvölgyi Boldogasszony-kápolnába, ő mutatott be egy alkalommal Tardy Lászlónak, a Mátyás-templom karnagyának, így kerültem ennek a csodálatos templomnak a kórusába. Rengeteget köszönhetek neki és a feleségének, Tarkó Magdolnának, egészen megváltozott az életem attól, hogy megismertem őket. Megtelt zenével. Csodálatos zenei és emberi közös-

ségbe kerültem, nagyon sokat tanultam a próbákon, mellette magántanárhoz is jártam, hogy folyamatosan képezsem magam. Nagy öröm és megtiszteltetés, hogy öt éve már szoprán szólistaként is énekelhetek a miséken: az első szóló szerepemhez éppen a nagyböjti időszak egyik miséjén szavazott számomra bizalmat a karnagy úr, a János-passió egyik szolgálólányát énekeltem” – mondja Edit, aki a közös templomi éneklések mellett már magánfellépéseket is vállal. A zenekar tagjaival együtt közel 100 főt számláló templomi együttes tagjai ugyan a pandémia miatt már egy éve nem tudnak közösen énekelni, mégis minden héten megkapják a karnagytól azokat a kottákat, amelyeket a következő vasárnapon énekelnének. Nem csüggednek, otthon gyakorolnak, így tartják magukat karban testileg-lelkileg, bizakodva abban, hogy minél hamarabb visszatérhet az élet a megszokott kerékvágásba. ✂

HÍREK A BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBŐL

A Nemzeti Hauszmann Program célja a Budavári Palotanegyed megújítása. Megtiszteltetés számunkra, hogy olyan épületeket és tereket adhatunk vissza az embereknek, amelyek korábban nem csupán méltatlan állapotban voltak, de sokszor el is voltak zárva a látogatók elől.

Mindent megteszünk azért, hogy mindig időben felhívjuk a figyelmet az aktuális munkálatokra és az azokkal járó esetleges forgalmi változásokra. Reméljük, ez is elősegíti, hogy a jövőben is megtiszteljenek bennünket figyelmükkel, bizalmukkal.

▶ MEGKEZDJÜK A FEHÉRVÁRI RONDELLA FELÚJÍTÁSÁT

A Fehérvári rondella szerkezete olyan rossz állapotban van, hogy nem javítható, ezért rekonstrukciója során először elbontjuk az építményt, majd ezután építjük újjá. A rondella tetején található, Görgői Artúrt ábrázoló szobrot is restauráljuk, majd a rondella elkészülte után visszaállítjuk eredeti helyére. A munkálatok ideje alatt a Fehérvári rondellát le kell zárunk a látogatók elől.

▶ MEGÚJÍTJUK A VÁRFALAKAT ÉS A HABSBERG KAPUT IS

A várfalak fejlesztésének célja, hogy megszűnjenek a balesetveszélyes szakaszok, és a látogatók eddig be nem járható területekre is eljuthassanak. A falak átfogó rekonstrukciója hosszú évtizedek óta várat magára. A felújítás első ütemében megkezdjük a munkálatokat a Déli kertek területén, a Habsburg kapunál, illetve az Ellyps sétány déli részén. Jelenleg

a Szarvas tér felől nem lehet feljutni a Várba a palotakerteken keresztül. Kérjük, a Palota út irányából használják az Országos Széchényi Könyvtár épületében található liftet és a Karakas pasa tornyánál lévő lépcsőt és lifteket, a Duna felőli oldalon pedig a Várkert Bazáron keresztül juthatnak fel a Várba.

Restaurátori munkákkal kezdetét vette a Habsburg kapu, a hozzá tartozó díszlépcső, illetve a kapu mellett található, turulmadarat ábrázoló szobor felújítása is. A munkálatok ideje alatt a Habsburg kapun keresztül a közlekedés nem lehetséges.

▶ FOLYTATJUK A TÖRTÉNELMI KERTEK, PARKOK ÉS SÉTÁNYOK KARBANTARTÁSÁT

A Budavári Palotanegyedben és környékén található kerteket és sétányokat azok végleges kialakítása előtt is karbantartjuk, illetve balasztmentesítjük. Ennek során ápoljuk a zöldfelületeket, új növényeket telepítünk, és megújítjuk a területen

található gyalogosútvonalakat. Ilyen munkákat végzünk a Déli kertek területén, illetve az Ellyps sétány északi részén. Ehhez kapcsolódóan régészeti próbafeltárásokat is folytatunk, ezért átmeneti lezárásokra kell számítani a Király lépcső környékén.

▶ JÓ ÜTEMBEN HALADUNK AZ EGYKORI SZENT ISTVÁN-TEREM REKONSTRUKCIÓJÁVAL

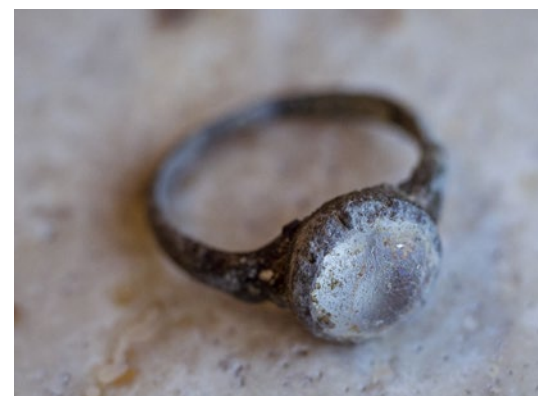
A Budavári Palota déli összekötő szárnyának rekonstrukciója során helyreállítjuk a palota eredeti, Hauszmann Alajos által megálmodott sziluettjét, illetve az egykor itt található Szent István-termet, amely a századforduló magyar iparművészetének kiemelkedő jelentőségű alkotása volt, ám a második világháború alatt teljesen megsemmisült. A munkák során a Kemál Atatürk sétány egy részét várhatóan 2021. augusztus végéig le kell zárunk, de ez idő alatt a sétány mellett ideiglenes utat biztosítunk az erre közlekedők számára, amelynek területét a lezárást követően rehabilitálni fogjuk.

▶ ELŐKERÜLT SISI PIHENŐHÁZÁNAK OROSLÁNSZOBRA

A Budavári Palotanegyed történelmi kertjeinek, parkjainak rekonstrukcióját, valamint a várfalak felújítását minden esetben körültekintő állapotfelmérés és régészeti feltárás előzi meg.

A Déli nagy rondella környezetében nem csupán értékes római kori, középkori és kora újkori leletek kerültek elő ennek köszönhetően, de a Sisi pihenőházának homlokzatát díszítő, nőstény oroszlánt mintázó szobrot is megtalálták régészeink. A most előkerült dombormű egykor az úgynevezett magyar ház homlokzatát díszítette. A pihenőházat Erzsébet királyné kérésére Hauszmann Alajos építette a századfordulón, a második világháború után azonban lebontották, helyére pedig a ma is látható, középkori Zsigmond-tornyot építették vissza.

Az oroszlánt ábrázoló domborművön kívül szakembereink római kori érmét, I. Ferdinánd király uralkodása idején vert ezüstdénárt, tömör

▶ Archív kép Erzsébet királyné pihenőházáról. A nőstény oroszlánt mintázó domborművet színes kiemeléssel jelöltük a fotón. A kép forrása: Magyar Művészeti Akadémia, Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ Fotótár

vasból készült ágyúgolyókat, csiszolt kővel díszített 17. századi gyűrűt, a 19. század végén népszerű, angyalt ábrázoló játékszetonarabot és 1918-as, Kassán készült vasúti plombát is találtak.

„A mostani feltáráshoz hasonló léptékű régészeti kutatás a várfalak mentén még soha nem volt a budai Várban, közel száz helyszínen dolgoznak a régészek. A munkálatokat a Várkapitányság a Budapesti Történelmi Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum szakembereivel közösen végzi” – mondta el lapunknak Fullár Zoltán, a Várkapitányság régészeti irodavezetője a budai Várban jelenleg is zajló munkálatokról.

A fejlesztéseket előkészítő régészeti feltárások során az elmúlt években már számos érdekes és értékes középkori, kora újkori és századfordulós lelet került elő, köztük Zsigmond, Mátyás, I. Ferdinánd és Ferenc József uralkodásához köthető jelentős tárgyi emlékek.

A mostani várfal-rekonstrukciós munkálatokat a következő években várhatóan további feltárások követik

majd, ezeknek köszönhetően számos, az elmúlt évszázadokból fennmaradt történelmi leletre számíthatnak a szakemberek, így rengeteg új adattal gazdagodhatunk a budai Vár történelméről. ✨

JÓKAI, A FORRADALMÁR

1848. március 14-én este két barát éppen a Pilvax kávéházban múlatta az időt, ott értesültek az előző nap kirobbant bécsi forradalomról. Mindketten a húszas éveik elején jártak ekkor, egyikük költő, a másik ígéretes prózaíró, sikeresek, tele tenni akarással. Ismeretségük hosszú évekre nyúlik vissza: a pápai református iskolában kötöttek barátságot. Petőfi Sándor és Jókai Mór nem csupán a magyar kultúra emblematikus alakjai, de tevékeny részt vállaltak az 1848-49-es eseményekben is.

Az ellenzéki kör, amelynek az akkor 23 éves Jókai is a tagja volt, még aznap közgyűlést tartott, és elhatározták, 12 pontba foglalják követeléseiket, hogy aztán azokat a király elé terjesszék. Másnap a fiatal író a főváros több pontján is felolvasta a 12 pont kiáltványát a Pilvaxtól az orvosi, majd a mérnöki egyetemig. Egyre növekvő tömeg kísérte őt és Petőfit a Landerer és Heckenast-féle nyomdához, a mai Kossuth Lajos utcába, ahol a 12 pontot és a Nemzeti dalt is kinyomtatták.

Jókai mindvégig ott volt az események sűrűjében: jelen volt a Nemzeti Színház esti Bánk bán-előadásán is, ahol a közönség forradalmi hevülete félbeszakította az előadást. Vasvári Pál, Irinyi József és Petőfi hiába csillapította az egyre hangosabb tömeget. Végül Jókai mentette meg a helyzetet: felment a színpadra – „térddig sárosan, karbonári köpönyegben, behorpadt cilindere mellett óriási veres tollal, oldalán jurátus karddal” –, ahol a Gertrúdot játszó Laborfalvi Róza saját nemzeti színű kö-

kárdját tűzte a mellére, szavaira pedig végül a közönség lecsendesedett. (Ezen az estén indult a nemzet színésznőjének és az ifjú írónak oly sokakat megbotránkoztató szerelme, amely még Petőfi ellenszenvét is kiváltotta, és részben a barátságuk végéhez vezetett.)

Jókai nem csupán a magyar történelem egyik legfontosabb napjának eseményeiben vállalt tevékeny szerepet: gyűléseken, demonstrációkban vett részt, több alkalommal tett szolgálatot Kossuth Lajos számára, és tollával is mindvégig az ügyet képviselte. Mint igazi demokrata, nevének nemesi y-ját i-re cserélte fel. Noha természeténél fogva mérsékeltebb volt Petőfinél, a forradalom ügye teljesen magával ragadta. A világsíri fegyverletétel után jó ideig bujkálnia kellett Laborfalvi Rózával – aki akkor már a felesége volt –, ám végül a katonai kormány az irodalmárral szemben kíméletesnek bizonyult.

A forradalmi íróra, aki igen járatos volt a gasztronómia világában, egyik legkedvesebb receptjével emlékezünk. ☞

BÉKEBELI KAPROS-TÚRÓS LEPÉNY

Hozzávalók a tésztához:

- ☛ 300 g liszt
- ☛ 1 kk. só
- ☛ 1,5 dl tej
- ☛ 3 g élesztő
- ☛ 1 ek. cukor
- ☛ 1 db tojás
- ☛ 60 g vaj

Hozzávalók a töltelékhez:

- ☛ 500 g túró
- ☛ 3 db tojás
- ☛ 2 ek. cukor
- ☛ 1 nagy csokor kapor
- ☛ só ízlés szerint

Elkészítés:

Futtassuk fel langyos tejben az élesztőt és a cukrot. Keverjük össze a lisztet a sóval, adjuk hozzá az élesztőt, majd dolgozzuk bele a tojást és a vajat. Kelesszük a tésztát legalább fél órát, majd egyengessük sütőpapírral bélelt tepsibe. A töltelékhez válasszuk ketté a tojásokat. A sárgáját keverjük össze az áttört túróval, a cukorral és a finomra vágott kaporral. A fehérjéből a sóval verjünk kemény habot, forgassuk a túrós masszához, majd az egészet öntsük a tésztára. Süssük 30 percig 180 fokra előmelegített sütőben. Amikor már majdnem kész, kenjük le tejföllel elkevert tojássárgájával, majd tegyük vissza 2-3 percre, míg aranybarnára nem sül. Tejföl helyett fahéjas cukorral is megszórhatjuk.

KERESZTREJTVÉNY

Olvasóinkat hónapról hónapra játékra csábítjuk, amelynek nem titkolt célja, hogy izgalmas, érdekes részleteket fedezzenek fel a budai Várnegyed csodás épületei között sétálva. A kérdés és egyben a rejtvény megfejtése tehát: melyik híres, várbéli épület részlete látható a fotón?

A megfejtést, valamint a játékos nevét és címét április 2-ig várjuk e-mailben (budavarisetak@varkapitanysag.hu) vagy postai levélben (Várkapitányság Nonprofit Zrt., 1519 Budapest, Pf. 365). Kérjük, az e-mail tárgyában vagy a borítékon tüntessék fel: Magazin, rejtvény.

A helyes megoldást beküldők között páros belépőjegyet sorsolunk ki a Budai Várséták tematikus vezetéseire.

	FRANCIA ZONGORISTA	... PACINO SZÍNÉSZ	BENEDEK-RENDI	KÖTÖSZŐ	BANÁNHÉJ!	
1						U
ANGOL SÖRFÉLE				NYÁRVÉGEK! NÉMA TUSA!		
AMPER KRACH		PÁRATLAN NÓTA! ÜNNEP ELEJE!			GRAMM ELŐTAG: KÖRNYEZET	
	HELY, NÉMETŰL	ELLENÁLLÁS JELE	SAROK FRANCIA ARANY			
NYÍRSÉGI TELEPÜLÉS				ASSZONYNÉV- KÉPZŐ LAURENCIUM VEGYJELE		KICSINYÍTŐ KÉPZŐ RÉSZBEN TÖRÖK!
KÖRSUGÁR JELE		-RÓL, -... LENMAG!		ÁLLJ! HÍM KROMOSZÓMA		
SZEMÉLYED			SZÁRAZ ITAL		TÖKMAG!	URÁN VEGYJELE

A megfejtést beküldő személyek a megfejtés beküldésével elfogadják, hogy személyes adataik kezelése a <http://varkapitanysag.hu/adatkezesi-tajekoztato> internetes oldalon elérhető tájékoztatónak megfelelően történik.

MESÉL AZ UTCA

**FARAGÓ GÉZA
PLAKÁTMŰVÉSZETE
A SZÁZADELŐN**

**VÁRKERT BAZÁR
DÉLI PANORÁMA TERASZ**

varkertbazar.hu

ORSZÁGOS
SZÉCHENYI
KÖNYVTÁR

